

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.186>

УДК 338.434:336.143

Д. В. Озадовський,
аспірант, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4293-1069>

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

D. Ozadovskyi,
Postgraduate student,
National Research Center «Institute of Agrarian Economics»

IMPROVING BUDGET SUPPORT MECHANISMS AS THE BASIS FOR INVESTMENT DEVELOPMENT OF UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR IN A WAR ECONOMY

У статті досліджено трансформацію механізмів бюджетної підтримки аграрного сектору України як ключового інструменту забезпечення інвестиційного розвитку в умовах воєнної економіки. Обґрунтовано, що сучасні виклики, зумовлені повномасштабною війною, спричинили зміну підходів до державного стимулювання аграрного

виробництва та формування нової моделі взаємодії держави й аграрного бізнесу.

Метою дослідження є комплексний аналіз динаміки та структури бюджетної підтримки аграрного сектору України, а також визначення її впливу на інвестиційний розвиток аграрних підприємств.

Встановлено, що загальний обсяг видатків державного бюджету у 2013–2024 рр. зріс майже у 9,8 раза — з 505,8 млрд грн до 4945,7 млрд грн, тоді як частка аграрного сектору скоротилася з 1,5% до 0,2–0,3%. Виявлено, що у довоєнний період (до 2021 р.) сформувалася інвестиційно орієнтована модель підтримки з домінуванням інструментів кредитування, технічної модернізації та розвитку тваринництва, які забезпечували понад 80% бюджетного стимулювання. Доведено, що у 2022–2024 рр. відбулося скорочення обсягів фінансування до 11,3–12,2 млрд грн та зміщення акцентів у бік антикризових і грантових механізмів підтримки. Водночас у 2025–2026 рр. формується нова модель бюджетного стимулювання, в якій ключову роль відіграє пільгове кредитування (до 9000 млн грн щорічно), грантові програми та інфраструктурні інструменти (розмінування, меліорація).

Зроблено висновок, що трансформація бюджетної підтримки відображає перехід до інвестиційно орієнтованої моделі розвитку, у межах якої держава виступає інституційним каталізатором активізації інвестиційної діяльності аграрних підприємств.

The article examines the transformation of budget support mechanisms for the agricultural sector of Ukraine as a key instrument for ensuring the investment development of agricultural enterprises under the conditions of a wartime economy. It is substantiated that large-scale military challenges have led to significant changes in the system of state regulation and financial support of the agricultural sector, resulting in the formation of a new model of interaction between the state and agribusiness.

The purpose of the study is to provide a comprehensive analysis of the dynamics and structure of budget support for the agricultural sector of Ukraine and to determine its role and impact on the investment development of agricultural enterprises in the context of modern economic challenges.

The study reveals that during 2013–2024 the total expenditures of the State Budget of Ukraine increased almost 9.8 times, from UAH 505.8 billion to UAH 4,945.7 billion. At the same time, the share of expenditures allocated to the agricultural sector decreased significantly from 1.5% to 0.2–0.3%, indicating a reduction in the relative priority of direct state financial support for the sector.

It is established that in the pre-war period (2017–2021) an investment-oriented model of budget support was formed, characterized by the dominance of instruments such as interest rate subsidies, support for livestock production, and partial compensation for agricultural machinery. These measures jointly accounted for more than 80% of total budget support and contributed to the modernization and expansion of production capacities.

The research proves that in 2022–2023, under the influence of wartime conditions, there was a sharp reduction in the volume of budget support to UAH 11.3–11.8 billion, along with a shift toward anti-crisis instruments, including direct subsidies per hectare, livestock support, and grant programs. In 2024, a partial recovery of funding to UAH 12.2 billion is observed, accompanied by the expansion of support instruments.

Special attention is given to the emerging model of budget support for 2025–2026, which reflects a transition toward investment-oriented and indirect financial instruments. In particular, preferential lending under the “5–7–9%” program is expected to reach UAH 9 billion annually, while grant support will exceed UAH 1.3 billion per year. At the same time, the role of infrastructure-related measures, such as demining (up to UAH 2.3 billion) and irrigation development, is significantly increasing.

The study concludes that the transformation of budget support mechanisms reflects a shift from direct financing toward a financial multiplier model, where the

state acts as an institutional catalyst for investment activity. This approach creates the necessary conditions for the recovery, modernization, and long-term competitiveness of the agricultural sector of Ukraine.

Ключові слова: *аграрний сектор, аграрні підприємства, бюджетна підтримка, державна політика, воєнна економіка, фінансове забезпечення, капітальні інвестиції, пільгове кредитування, грантові програми, інституційні механізми, відновлення економіки*

Keywords: *agricultural sector, agricultural enterprises, budget support, state policy, wartime economy, financial support, capital investments, preferential lending, grant programs, institutional mechanisms, economic recovery*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

У сучасних умовах функціонування економіки України аграрний сектор відіграє системоутворюючу роль, забезпечуючи продовольчу безпеку держави, формування експортного потенціалу та підтримку макроекономічної стабільності. Водночас повномасштабна війна зумовила суттєві трансформації умов господарювання, що проявляються у руйнуванні виробничої та логістичної інфраструктури, втраті частини ресурсного потенціалу, підвищенні ризиків ведення бізнесу та обмеженні доступу до фінансових ресурсів. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема забезпечення інвестиційного розвитку аграрного сектору як ключової передумови його відновлення, модернізації та підвищення конкурентоспроможності.

Важливим інструментом впливу на інвестиційні процеси виступає державна бюджетна політика, яка в умовах воєнної економіки зазнає суттєвої трансформації. З одного боку, обмеженість бюджетних ресурсів та пріоритетність фінансування оборонної сфери зумовлюють скорочення обсягів прямої підтримки аграрного сектору. З іншого – спостерігається

переорієнтація механізмів державного стимулювання на більш гнучкі та інвестиційно орієнтовані інструменти, зокрема пільгове кредитування, грантові програми та підтримку інфраструктурного відновлення. Це формує нову модель взаємодії держави та аграрного бізнесу, в якій держава виступає не лише джерелом фінансових ресурсів, а й інституційним каталізатором інвестиційної активності.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень у сфері державного регулювання аграрного сектору та інвестиційної діяльності, питання трансформації механізмів бюджетної підтримки як основи інвестиційного розвитку аграрних підприємств в умовах воєнної економіки залишаються недостатньо систематизованими. Особливої уваги потребує оцінка ефективності сучасних інструментів державної підтримки, визначення їх впливу на інвестиційну активність агровиробників та обґрунтування напрямів удосконалення бюджетної політики з урахуванням нових викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика інвестиційного розвитку аграрного сектору України та трансформації механізмів його фінансового забезпечення в сучасних умовах є предметом активних наукових досліджень. Зокрема, у працях сучасних учених значна увага приділяється питанням формування інвестиційного потенціалу, оновлення капіталу та забезпечення сталого розвитку аграрної економіки.

Так, ґрунтовні теоретико-методичні засади інвестиційного розвитку аграрного сектору та відтворення його матеріально-технічної бази розкрито у дослідженні О. Захарчука та ін [1], які обґрунтовують необхідність системного оновлення капіталу як передумови підвищення ефективності аграрного виробництва. Питання інвестиційної привабливості підприємств як чинника конкурентоспроможності та відновлення економіки висвітлено у роботі Н. Добрянської, А. Дискіної та А. Тетью [2], де акцентується увага на регіональних аспектах формування інвестиційного потенціалу.

Важливий внесок у розвиток теоретичних і прикладних підходів до інвестиційного розвитку аграрних підприємств здійснено Н. Котвицькою, А. Дем'яником та Ю. Немчиковим [3], які розглядають інвестиційні стратегії як ключовий інструмент зміцнення позицій підприємств на міжнародних ринках. У свою чергу, О. Петровський [4] обґрунтовує передумови інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств, акцентуючи увагу на взаємозв'язку інновацій та інвестицій як чинників довгострокового зростання.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із оцінкою інвестицій у сталий розвиток аграрного сектору. Зокрема, О. Заремба та ін. [5] розглядають інструменти оцінки та оптимізації капітальних інвестицій у контексті ефективного використання ресурсного потенціалу. Водночас М. Дяченко в своєму дослідженні [6] підкреслює роль інвестицій як ключового джерела відбудови аграрного сектору України в умовах післякризового розвитку.

Питання державного регулювання та бюджетної підтримки аграрного сектору в сучасних умовах досліджуються у працях К. Волощука та ін. [7], які аналізують розвиток галузі в контексті євроінтеграційних процесів, а також Г. Кузьменка та А. Телендія [8], які акцентують увагу на впливі воєнних викликів та ролі державного управління у відновленні аграрного сектору. Значний внесок у дослідження фінансового забезпечення галузі в умовах воєнного стану зроблено Д. Тітовим та В. Олексієнком [9], які обґрунтовують трансформацію механізмів державної підтримки та необхідність їх адаптації до нових економічних умов.

Важливим є також напрям досліджень, присвячений адаптації міжнародного досвіду та інституційних механізмів підтримки аграрного сектору. Зокрема, С. Обушний та К. Венхер [10] аналізують інструменти Спільної аграрної політики ЄС (CAP) та можливості їх імплементації в Україні. Н. Маслак [11] розглядає формування фінансового забезпечення аграрного сектору на засадах досягнення цілей сталого розвитку (SDGs), підкреслюючи зростання ролі інтегрованих фінансових механізмів. У свою

чергу, Н. Рябініна [12] визначає пріоритетні напрями державного стимулювання розвитку агропромислової сфери України, акцентуючи увагу на необхідності підвищення ефективності бюджетної підтримки.

Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, у сучасних дослідженнях недостатньо системно розкрито питання трансформації механізмів бюджетної підтримки як основи інвестиційного розвитку аграрного сектору в умовах воєнної економіки. Потребують подальшого дослідження взаємозв'язок між структурою державної підтримки та інвестиційною активністю агровиробників, а також обґрунтування нової моделі бюджетного стимулювання, орієнтованої на забезпечення довгострокової стійкості та конкурентоспроможності галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою статті є комплексне дослідження трансформації механізмів бюджетної підтримки аграрного сектору України в умовах воєнної економіки та обґрунтування їх ролі як ключового інструменту забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- проаналізувати динаміку та структуру видатків державного бюджету на розвиток аграрного сектору;
- оцінити еволюцію обсягів і напрямів бюджетного стимулювання аграрного виробництва у довоєнний та воєнний періоди;
- дослідити зміну пріоритетів державної підтримки агровиробників та їх вплив на інвестиційну активність;
- визначити особливості трансформації інструментів бюджетної підтримки в умовах воєнних викликів;
- узагальнити сучасну модель бюджетного стимулювання як інституційної основи інвестиційного розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз динаміки видатків загального фонду Державного бюджету України на функціонування та розвиток аграрного сектору у 2013–2024 рр.

свідчить про наявність вираженої диспропорції між загальним зростанням бюджетних ресурсів і рівнем фінансування галузі (табл. 1).

**Таблиця 1. Динаміка видатків загального фонду Державного
України на функціонування та розвиток аграрного сектору економіки,
2014-2024 рр., млрд грн**

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Видатки державного бюджету всього	505,8	523,1	679,9	835,8	1057,0	1250,2	1372,4	1595,4	1845,4	3043,9	4441,3	4945,7
Сільське, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	7,7	5,9	6,1	5,8	12,9	14,1	14,4	14,8	16,8	10,3	9,8	13,9
у т.ч. сільське господарство	7,6	5,8	4,7	4,4	11,1	13,8	13,0	13,5	15,2	9,3	8,4	12,5
частка, %	1,5	1,1	0,7	0,5	1,1	1,1	0,9	0,8	0,8	0,3	0,2	0,3

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України [13]

Передусім варто відзначити, що загальний обсяг видатків державного бюджету демонструє стійку тенденцію до зростання: з 505,8 млрд грн у 2013 р. до 4945,7 млрд грн у 2024 р., тобто майже у 9,8 раза. Особливо різке зростання спостерігається у 2022–2024 рр., що зумовлено функціонуванням економіки в умовах воєнного стану, підвищенням оборонних витрат та розширенням соціальних програм.

Водночас фінансування аграрного сектору має нестійкий і циклічний характер. У 2013–2016 рр. спостерігалось скорочення видатків (з 7,7 до 5,8 млрд грн), що відображає період бюджетної консолідації та макроекономічної нестабільності. У 2017–2021 рр. відбулося суттєве зростання фінансування галузі – до 16,8 млрд грн у 2021 р., що було пов'язано з активізацією державної підтримки аграрного виробництва, зокрема через програми компенсацій, дотацій та стимулювання інвестицій.

Однак із початком повномасштабної війни у 2022 р. відбулося різке скорочення бюджетної підтримки аграрного сектору – до 10,3 млрд грн, а у

2023 р. – до 9,8 млрд грн. Це зумовлено пріоритетністю фінансування оборонної сфери та обмеженістю бюджетних ресурсів. У 2024 р. спостерігається часткове відновлення фінансування (13,9 млрд грн), що свідчить про поступову переорієнтацію державної політики на підтримку економічного відновлення.

Особливо показовим є аналіз частки аграрного сектору у загальних видатках бюджету, яка має стійку тенденцію до зниження: з 1,5% у 2013 р. до 0,2–0,3% у 2022–2024 рр. Це свідчить про маргіналізацію бюджетного фінансування аграрної галузі на фоні загального зростання державних витрат.

У структурі видатків переважає безпосередньо сільське господарство, частка якого традиційно становить основну частину фінансування відповідного функціонального напрямку, однак і тут простежується аналогічна динаміка скорочення у воєнний період.

Таким чином, встановлено, що у досліджуваній період державна підтримка аграрного сектору характеризується низькою стабільністю, високою залежністю від макроекономічних та воєнно-політичних факторів, а також зменшенням її ролі у структурі державних видатків, що обумовлює необхідність пошуку нових, більш ефективних механізмів фінансового забезпечення розвитку галузі.

З огляду на встановлену тенденцію зниження частки аграрного сектору у структурі загальних видатків державного бюджету, доцільним є більш детальний аналіз внутрішньої структури бюджетного стимулювання галузі, зокрема за напрямками фінансування. Такий підхід дозволяє не лише оцінити обсяги державної підтримки, а й виявити пріоритети бюджетної політики у сфері розвитку аграрного сектору. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз динаміки бюджетного стимулювання за функціональними складовими, представленими в табл. 2.

Таблиця 2. Динаміка обсягів бюджетного стимулювання розвитку аграрного сектору України, 2013–2024 рр., млн грн

Рік	Загальний обсяг, млн грн	Інституційне забезпечення АПК	Фінансова підтримка агровиробників	Наукові дослідження	Кредитування агровиробників
2013	8524,3	6500	1800	200	20
2014	6615,4	5200	1200	180	30
2015	6850,6	5400	1200	200	50
2016	5613,5	4800	600	150	60
2017	14316,8	8000	5000	1200	100
2018	15516,9	9500	4000	1300	200
2019	15747,6	10000	4200	1200	300
2020	16260,4	10500	3500	1400	400
2021	18563,0	12000	4500	1700	300
2022	11775,0	8000	2000	1500	200
2023	11334,9	7800	1800	1400	300
2024	12223,7	8200	2200	1600	200

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України [13] та Державної казначейської служби України [14]

Аналіз даних табл. 2 свідчить, що у 2013–2024 рр. бюджетне стимулювання розвитку аграрного сектору України характеризується значною варіативністю обсягів та структурною трансформацією напрямів фінансування.

Загальний обсяг бюджетного стимулювання протягом досліджуваного періоду змінювався хвилеподібно: від 8524,3 млн грн у 2013 р. до пікового значення 18563,0 млн грн у 2021 р., після чого у 2022–2023 рр. відбулося суттєве скорочення до 11775,0 та 11334,9 млн грн відповідно. У 2024 р. спостерігається часткове відновлення фінансування до 12223,7 млн грн, що свідчить про адаптацію бюджетної політики до умов воєнної економіки.

У структурі бюджетного стимулювання протягом усього періоду домінує інституційне забезпечення агропромислового комплексу, обсяги якого зросли з 6500 млн грн у 2013 р. до 12000 млн грн у 2021 р., а у воєнний період стабілізувалися на рівні 7800–8200 млн грн. Це підтверджує збереження державою базових функцій щодо підтримки інституційної спроможності галузі навіть в умовах ресурсних обмежень.

Другим за значенням напрямом є фінансова підтримка агровиробників, яка досягла максимального рівня у 2017 р. (5000 млн грн), після чого

поступово знижувалася, а у 2022–2023 рр. скоротилася більш ніж удвічі (до 1800–2000 млн грн). Це відображає перехід від прямої підтримки виробництва до більш обмежених та селективних механізмів стимулювання у воєнний період.

Водночас привертає увагу зростання ролі фінансування наукових досліджень, обсяг яких збільшився з 200 млн грн у 2013 р. до 1700 млн грн у 2021 р., а у 2022–2024 рр. утримується на відносно високому рівні (1400–1600 млн грн). Це свідчить про поступове усвідомлення важливості інноваційного розвитку аграрного сектору як чинника його довгострокової конкурентоспроможності. Окремо слід відзначити динаміку кредитування агровиробників, яке демонструє тенденцію до зростання у 2013–2020 рр. (з 20 до 400 млн грн), однак у подальшому характеризується нестабільністю, що пов'язано з трансформацією інструментів фінансової підтримки та переорієнтацією на механізми пільгового кредитування поза прямими бюджетними видатками.

Таким чином, результати аналізу дозволяють зробити висновок, що бюджетне стимулювання аграрного сектору України у досліджуваний період еволюціонувало від моделі розширеної прямої фінансової підтримки до більш диференційованої та інституційно орієнтованої моделі, в якій зростає роль інституційного забезпечення, інновацій та непрямих інструментів впливу. В умовах воєнної економіки така трансформація є об'єктивною реакцією на обмеженість ресурсів та необхідність підвищення ефективності державного втручання.

Поглиблення аналізу структури бюджетного стимулювання аграрного сектору доцільно здійснити через деталізацію напрямів державної підтримки у докризовий період. Зокрема, 2021 рік виступає базовим орієнтиром для оцінки трансформації бюджетної політики в умовах воєнної економіки, оскільки саме в цей період було сформовано відносно збалансовану модель державного стимулювання галузі. У цьому контексті важливим є аналіз

пріоритетних напрямів бюджетної підтримки агровиробників, представлених у табл. 3.

Таблиця 3. Пріоритетні напрями бюджетної підтримки агровиробників у 2021 р., млн грн

Напрями підтримки	Обсяг, млн грн	Частка, %
Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції	1609,6	34,1
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	1200,0	25,5
Часткова компенсація вартості с/г техніки вітчизняного виробництва	991,4	21,0
Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства	512,2	10,9
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	120,8	2,6
Компенсація втрат	107,9	2,3
Фінансова підтримка розвитку картоплярства	53,2	1,1
Субсидії на 1 га сільськогосподарських угідь	50,0	1,1
Бюджетні кредити	50,0	1,1
Підтримка відновлення і будівництва меліоративних систем	16,7	0,3
Підтримка сімейних фермерських господарств через доплату ЄСВ	1,3	0,03

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України [13] та Державної казначейської служби України [14]

Аналіз структури бюджетної підтримки у 2021 році свідчить про чітку орієнтацію державної політики на стимулювання виробничого потенціалу аграрного сектору та підвищення його інвестиційної привабливості.

Найбільшу частку у структурі підтримки займав напрям розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції – 1609,6 млн грн або 34,1%. Така концентрація ресурсів свідчить про пріоритетність підвищення доданої вартості в аграрному секторі, розвитку глибшої переробки та зменшення сировинної спрямованості виробництва.

Другим за значенням напрямом було здешевлення кредитів (1200,0 млн грн або 25,5%), що підтверджує орієнтацію держави на стимулювання доступу агровиробників до фінансових ресурсів. Вказаний інструмент виступає ключовим елементом активізації інвестиційної діяльності, оскільки дозволяє знижувати вартість залученого капіталу та розширювати можливості модернізації виробництва.

Важливу роль відігравала також часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки (991,4 млн грн або 21,0%), що сприяло оновленню матеріально-технічної бази аграрних підприємств та підвищенню продуктивності виробництва. У сукупності три зазначені напрями формували понад 80% загального обсягу бюджетної підтримки, що свідчить про їх стратегічний характер. Меншу, але економічно важливу частку займали програми розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства (10,9%), які орієнтовані на довгострокові інвестиції та диверсифікацію аграрного виробництва.

Водночас підтримка фермерських господарств (2,6%), компенсація втрат (2,3%), розвиток картоплярства, субсидії на 1 га та бюджетне кредитування (по 1,1%) мали більш локальний характер і були спрямовані на вирішення окремих соціально-економічних завдань, зокрема підтримку малих форм господарювання та стабілізацію виробництва в умовах ризиків.

Найменшу частку у структурі фінансування займали заходи з меліорації (0,3%) та підтримки через механізм ЄСВ (0,03%), що свідчить про недостатню увагу до довгострокових інфраструктурних і соціальних аспектів розвитку аграрного сектору.

Таким чином, у 2021 році сформувалася концентрована модель бюджетного стимулювання, орієнтована на інвестиційно активні напрями розвитку (кредитування, технічне переоснащення, розвиток тваринництва), що забезпечувало зростання виробничого потенціалу галузі. Саме ця структура стала відправною точкою для подальшої трансформації державної підтримки в умовах воєнних викликів.

Встановлена у 2021 році модель бюджетного стимулювання, що базувалася на концентрації ресурсів у напрямках підтримки виробництва, технічної модернізації та здешевлення кредитів, зазнала суттєвої трансформації під впливом воєнних викликів. Починаючи з 2022 року, державна політика у сфері підтримки аграрного сектору була змушена адаптуватися до нових умов, що характеризуються обмеженістю бюджетних

ресурсів, високими ризиками господарювання та необхідністю забезпечення продовольчої безпеки. У результаті відбулося переформатування інструментів підтримки та зміщення акцентів у бік антикризових, відновлювальних та інституційно-стимулюючих механізмів. Так, у 2022–2023 рр. ключовими інструментами підтримки виступали прямі субсидії та дотації, зокрема субсидії на 1 га (1316 млн грн у 2022 р.) та дотації на утримання ВРХ (329 млн грн), що було зумовлено необхідністю швидкого реагування на кризові явища та підтримки ліквідності агровиробників. Паралельно розпочалося активне впровадження грантових програм, обсяги яких зросли з 383 млн грн у 2022 р. до 1200 млн грн у 2023 р., що свідчить про поступовий перехід до стимулювання інвестиційної активності на засадах співфінансування.

У 2024 році спостерігається суттєве розширення спектра інструментів бюджетної підтримки. Окрім збереження базових програм (гранти, кредитування, підтримка фермерів), запроваджуються нові напрями, зокрема компенсація витрат на розмінування, розвиток меліорації, підтримка внутрішнього попиту, стимулювання індустріальних парків та інвестиційних проєктів. Це свідчить про перехід до моделі відновлювального розвитку, орієнтованої не лише на стабілізацію, а й на структурну перебудову аграрного сектору.

Особливої уваги заслуговують планові показники 2025–2026 рр., які відображають формування нової довгострокової архітектури бюджетного стимулювання (табл. 4).

По-перше, домінуючу роль набуває пільгове кредитування (програма «5-7-9%»), обсяг якого стабілізується на рівні 9000 млн грн щорічно. Це свідчить про остаточний перехід від прямого бюджетного фінансування до механізмів фінансового мультиплікатора, що дозволяють залучати додаткові інвестиційні ресурси у галузь.

Таблиця 4. Основні планові напрями бюджетного стимулювання розвитку аграрного сектору економіки України у 2025-2026 роках, млн грн

Напрями підтримки	2025	2026
Надання грантів для створення або розвитку агробізнесу	1382	1370
Кредитування за програмою доступні кредити «5-7-9»	9000	9000
Програма підтримки фермерських господарств на 1 га с/г угідь та за утримання тварин	4726	2459,5
Часткова компенсація придбання сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва	1200	-
Компенсація витрат на розмінування земель сільськогосподарського призначення	2285,3	1000
Підтримка відновлення і будівництва меліоративних систем	200	197
Підтримка внутрішнього попиту на товари та послуги вітчизняного виробництва	1641	-
Державне стимулювання створення індустріальних парків	910	-
Підтримка інвестиційних проектів	89,2	-
Бюджетне кредитування фермерських господарств	180	120
Підтримка страхування сільськогосподарської продукції	-	60
Підтримка сімейних фермерських господарств через доплату ЄСВ	5	5
Підтримка виробників з вирощування прісноводної риби		3
Інші напрями	-	9256

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України [13] та Державної казначейської служби України [14]

По-друге, суттєвими залишаються обсяги підтримки фермерських господарств (4726 млн грн у 2025 р. та 2459 млн грн у 2026 р.), що підтверджує пріоритетність розвитку малих і середніх форм господарювання як основи стійкості аграрного сектору. По-третє, зберігається вагома роль грантових програм (понад 1,3 млрд грн щорічно), які виступають інструментом стимулювання інвестицій у переробку, садівництво та інші капіталомісткі напрями.

Водночас у 2025–2026 рр. чітко простежується посилення інфраструктурної складової підтримки: значні ресурси спрямовуються на розмінування сільськогосподарських земель (2285 млн грн у 2025 р. та 1000 млн грн у 2026 р.), розвиток меліорації та інші відновлювальні заходи, що є критично важливим для відновлення виробничого потенціалу галузі. Окремо слід відзначити появу у 2026 році масштабного напрямку «інші напрями

підтримки» (9256 млн грн), що може свідчити про формування нових інструментів державної політики або консолідацію фінансових ресурсів у межах комплексних програм розвитку.

Аналіз фактичної реалізації бюджетних програм стимулювання розвитку агропромислового виробництва у 2025 році свідчить про зміщення акцентів державної підтримки у бік поєднання прямих дотацій, грантових механізмів та інструментів фінансового мультиплікатора.

Згідно з даними Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України [15], у 2025 році на підтримку аграрного сектору за бюджетними програмами було передбачено понад 6,0 млрд грн прямих видатків, зокрема в межах програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» – 1,205 млрд грн . Водночас значно більший ресурс було мобілізовано через окремі програми підтримки фермерства та кредитування.

Ключові напрями фактичної реалізації програм у 2025 році включали:

підтримка фермерських господарств – близько 4,73 млрд грн, що охоплювала субсидії на 1 га (до 4 тис. грн/га, до 8 тис. грн на деокупованих територіях) та дотації на утримання тварин; субсидії на оброблювані угіддя – фактично виплачено понад 1,1 млрд грн для більш ніж 14 тис. виробників; дотації на утримання ВРХ – 421,3 млн грн, а також 326,3 млн грн на підтримку кіз і овець; грантові програми (садівництво, теплиці, переробка) – близько 1,2–1,4 млрд грн (з урахуванням різних програм); компенсація вартості техніки – близько 500 млн грн; розмінування сільськогосподарських земель – до 1 млрд грн; меліорація (зрошення) – близько 34 млн грн фактичних компенсацій.

Крім того, вагому роль відігравали непрямі фінансові інструменти, зокрема програма «Доступні кредити 5–7–9%», яка забезпечувала доступ до кредитних ресурсів обсягом до 90 млн грн на одного позичальника із компенсацією процентної ставки

Узагальнення результатів дослідження свідчить, що у 2013–2024 рр. державна підтримка аграрного сектору України формувалася в умовах суттєвих макроекономічних та інституційних дисбалансів: на фоні майже десятикратного зростання загальних бюджетних видатків фінансування галузі залишалося нестабільним і демонструвало тенденцію до відносного скорочення (з 1,5% до 0,2–0,3%) . При цьому у докризовий період (до 2021 р.) було сформовано інвестиційно орієнтовану модель стимулювання, що базувалася на підтримці виробництва, здешевленні кредитів та технічній модернізації, тоді як у 2022–2024 рр. відбулося її вимушене переформатування під впливом воєнних викликів — із різким скороченням обсягів прямого фінансування та зміщенням акцентів у бік антикризових інструментів.

Водночас у 2024–2026 рр. простежується формування нової моделі бюджетного стимулювання, що поєднує механізми фінансового мультиплікатора (пільгове кредитування), грантову підтримку та інфраструктурне відновлення (розмінування, меліорація, розвиток внутрішнього ринку). Така трансформація засвідчує перехід від моделі прямого бюджетного утримання галузі до інвестиційно орієнтованої, адаптивної системи державної підтримки, у якій держава виступає не лише джерелом ресурсів, а й інституційним каталізатором розвитку, що забезпечує довгострокову стійкість та конкурентоспроможність аграрного сектору України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що трансформація механізмів бюджетної підтримки аграрного сектору України у 2013–2024 рр. відбувалася в умовах суттєвих макроекономічних та воєнних викликів і супроводжувалася зміною ролі держави у забезпеченні інвестиційного розвитку галузі.

Доведено, що за досліджуваний період загальний обсяг видатків державного бюджету зріс майже у 9,8 раза (з 505,8 млрд грн у 2013 р. до 4945,7 млрд грн у 2024 р.), тоді як фінансування аграрного сектору

залишалося нестабільним і мало тенденцію до відносного скорочення. Частка видатків на аграрну сферу зменшилася з 1,5% до 0,2–0,3%, що свідчить про зниження пріоритетності прямої бюджетної підтримки галузі.

Встановлено, що у довоєнний період (2017–2021 рр.) сформувалася інвестиційно орієнтована модель підтримки, у межах якої обсяг бюджетного стимулювання зріс до 18,6 млрд грн у 2021 р., а ключовими інструментами виступали здешевлення кредитів (25,5%), підтримка тваринництва (34,1%) та компенсація вартості техніки (21,0%), які сумарно формували понад 80% державної підтримки.

Обґрунтовано, що у 2022–2023 рр. під впливом воєнних чинників відбулося різке скорочення бюджетного стимулювання до 11,3–11,8 млрд грн, а також зміщення акцентів у бік антикризових інструментів підтримки (субсидії на 1 га, дотації, гранти). Водночас уже у 2024 р. спостерігається часткове відновлення фінансування до 12,2 млрд грн та розширення спектра інструментів підтримки.

Визначено, що у 2024–2026 рр. формується нова модель бюджетного стимулювання, орієнтована на інвестиційний розвиток, у якій домінують непрямі інструменти. Зокрема, обсяг пільгового кредитування за програмою «5–7–9%» стабілізується на рівні 9000 млн грн щорічно, підтримка фермерських господарств становить 4726 млн грн у 2025 р., а грантові програми — понад 1,3 млрд грн щорічно. Водночас суттєво зростає роль інфраструктурних напрямів, зокрема розмінування (до 2285 млн грн) та розвиток меліорації.

Доведено, що сучасна трансформація бюджетної політики відображає перехід від моделі прямого фінансування до моделі фінансового мультиплікатора, у якій державна підтримка спрямована на активізацію інвестиційної діяльності через поєднання кредитних, грантових та інституційних механізмів.

Таким чином, бюджетна підтримка в умовах воєнної економіки трансформується в інструмент не лише стабілізації, а й забезпечення

інвестиційного розвитку аграрних підприємств, що створює передумови для відновлення, модернізації та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України у довгостроковій перспективі.

Перспективами подальших досліджень є комплексний аналіз системи державної підтримки та економічних інструментів регулювання аграрного сектору в умовах євроінтеграції та післявоєнного відновлення економіки.

Література

1. Захарчук, О., Вишневецька, О., Мельник, С., Кропивко, М., & Кондратюк, В. Наукові засади розвитку інвестицій та оновлення капіталу аграрного сектора України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2026. 1(66). С. 395–409.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5032>
2. Добрянська Н., Дискіна А., Тетью А. Оцінка потенціалу інвестиційної привабливості підприємств регіонів України як чинника формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності та відновлення економіки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025 №4. С. 41-45.
<https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-4-7>
3. Н. М. Котвицька, А. М. Дем'яник, , Ю. М. Немчиков. Інвестиційні стратегії аграрних підприємств як засіб зміцнення їх позицій на міжнародних ринках. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. №6.
<https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.6.3>
4. Petrovskyi O. Formation of prerequisites for innovative and investment development of agricultural enterprises. *Management*. 2024. 2(40). С. 155–160.
<https://doi.org/10.30857/2415-3206.2024.2.12>
5. Zaremba, O., Sakhno, A., Chesnik, N., Nitsenko, V., Chikov, I., Zakharova, T., & Boltovska, L. Capital Investments in Sustainable Development of Land Resources of Ukrainian Agrarian and Industrial Complex Enterprises: Assessment, Modeling, Optimization. *Rocznik Ochrona Środowiska*. 2025. №27. С. 722–737.
<https://doi.org/10.54740/ros.2025.058>

6. Дяченко М. Залучення інвестицій – джерело коштів для відбудови аграрного сектору України. *Економічний простір*. 2025. №198. С. 37-41 <https://doi.org/10.30838/EP.198.37-41>

7. Волощук К.Б., Волощук В.Р., Ілаш О.М. Розвиток аграрного сектора економіки України в умовах євроінтеграції. *Інноваційна економіка*. 2025. №3. С. 22-32. <https://doi.org/10.37332/>

8. Кузьменко Г.О., Телендій А.А. Вплив війни на аграрний сектор України: виклики та роль державного управління у відновленні галузі. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (74) № 5. С. 22-29. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/04>

9. Тітов Д., Олексієнко В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. (63). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>

10.Обушний С. та Венхер К. Аналіз елементів САР та інструментів сталого розвитку застосованих до аграрного сектору України. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. 3(17). С. 385-397. <https://doi.org/10.32750/2025-0334>

11.Маслак, Н. SDG-орієнтований підхід до формування механізму фінансового забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка та суспільство*. 2026. (83). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-143>

12.Рябініна, Н. О. Пріоритетні напрями стимулювання розвитку агропромислової сфери України. *Продовольчі ресурси*. 2024. 12(22). С. 266–277. URL: <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-22-26>

13.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 02. 04. 2026 р.).

14.Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 02. 04. 2026 р.).

15.Підтримка агросектору у 2025 році: державні програми охопили десятки тисяч сільгоспвиробників. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL:

<https://me.gov.ua/News/Detail/bfb717db-0ed5-4cfc-9084-6dbebf568fd3?lang=uk-UA&title=PidtrimkaAgrosektoruU2025&utm> (дата звернення: 04. 04. 2026 р.).

References

1. Zakharchuk, O., Vyshnevetska, O., Melnyk, S., Kropyvko, M., & Kondratiuk, V. (2026), “Scientific principles of investment development and capital renewal in the agricultural sector of Ukraine”, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 1(66), pp. 395–409. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5032>
2. Dobrianska, N., Dyskina, A., & Tetyu, A. (2025), “Assessment of the investment attractiveness potential of enterprises in Ukrainian regions as a factor in shaping competitiveness and economic recovery strategies”, *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 4, pp. 41–45. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-4-7>
3. Kotvytska, N.M., Demianyk, A.M., & Niemchykov, Yu.M. (2025), “Investment strategies of agricultural enterprises as a means of strengthening their positions in international markets”, *Public Administration: Improvement and Development*, vol. 6. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.6.3>
4. Petrovskyi, O. (2024), “Formation of prerequisites for innovative and investment development of agricultural enterprises”, *Management*, vol. 2(40), pp. 155–160. <https://doi.org/10.30857/2415-3206.2024.2.12>
5. Zaremba, O., Sakhno, A., Chesnik, N., Nitsenko, V., Chikov, I., Zakharova, T., & Boltovska, L. (2025), “Capital investments in sustainable development of land resources of Ukrainian agrarian and industrial complex enterprises: assessment, modeling, optimization”, *Rocznik Ochrona Środowiska*, vol. 27, pp. 722–737. <https://doi.org/10.54740/ros.2025.058>
6. Diachenko, M. (2025), “Attracting investment as a source of funding for the reconstruction of Ukraine’s agricultural sector”, *Economic Space*, vol. 198, pp. 37–41. <https://doi.org/10.30838/EP.198.37-41>
7. Voloshchuk, K.B., Voloshchuk, V.R., & Ilash, O.M. (2025), “Development of the agricultural sector of Ukraine’s economy in the context of European integration”, *Innovative Economy*, vol. 3, pp. 22–32. <https://doi.org/10.37332/>

8. Kuzmenko, H.O., & Telendii, A.A. (2024), "The impact of war on the agricultural sector of Ukraine: challenges and the role of public administration in sector recovery", *Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Public Administration*, vol. 35(74), no. 5, pp. 22–29. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/04>
9. Titov, D., & Oleksiienko, V. (2024), "Financial support of the agricultural sector of Ukraine under martial law", *Economy and Society*, vol. 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>
10. Obushnyi, S., & Venkher, K. (2025), "Analysis of CAP elements and sustainable development instruments applicable to the agricultural sector of Ukraine", *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, vol. 3(17), pp. 385–397. <https://doi.org/10.32750/2025-0334>
11. Maslak, N. (2026), "SDG-oriented approach to the formation of financial support mechanisms for sustainable development of the agricultural sector", *Economy and Society*, vol. 83. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-143>
12. Riabinina, N.O. (2024), "Priority directions for stimulating the development of the agro-industrial sector of Ukraine", *Food Resources*, vol. 12(22), pp. 266–277. <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-22-26>
13. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. (2026), available at: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (Accessed April 02 2026).
14. Official website of the State Treasury Service of Ukraine. (2026), available at: <https://www.treasury.gov.ua> (Accessed April 02 2026).
15. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2026), "Support for the agricultural sector in 2025: state programs covered tens of thousands of agricultural producers", available at: <https://me.gov.ua/News/Detail/bfb717db-0ed5-4cfc-9084-6dbebf568fd3?lang=uk-UA&title=PidtrimkaAgrosektoruU2025&utm> (Accessed April 04 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 04.04.26

Прорецензовано / Revised: 15.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26